

مکتب اعتدال

در اندیشه و بیانات دکتر حسن روحانی

۱۳۹۶-۱۳۹۲

با مقدمه:

دکتر سید حسین موسویان

به اهتمام

مصطفی عباسی

www.ketab.ir

سرشناسه	: روحانی، حسن، ۱۳۲۷ -، رئیس جمهور
عنوان و نام پدیدآور	: مکتب اعتدال در اندیشه و بیانات دکتر حسن روحانی ۱۳۹۲-۱۳۹۶ / با مقدمه سیدحسین موسویان؛ به اهتمام مصطفی عباسی.
مشخصات نشر	: تهران: میراث اهل قلم، شهاب علم، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۴ ص.
شابک	: ۱۲۰۰۰۰ ریال: ۶-۶۰-۹۹۶۰-۶۰-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: روحانی، حسن، ۱۳۲۷ -، رئیس جمهور -- دیدگاه درباره میانه‌روی
موضوع	: روحانی، حسن، ۱۳۲۷ -، رئیس جمهور -- پیام‌ها و سخنرانی‌ها
موضوع	: ایران. رئیس جمهور (۱۳۹۲-): روحانی)
موضوع	: میانه‌روی
موضوع	: روسای جمهور -- ایران -- پیام‌ها و سخنرانی‌ها
موضوع	: ایران -- سیاست و حکومت -- ۱۳۹۲ -
شناخت افزوده	: عباسی وادقانی، مصطفی، ۱۳۶۴ -، گردآورنده
شناسه اثر	: موسویان، سیدحسین، ۱۳۳۶ -، مقدمه‌نویس
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ م۹/۴۷ / DSR1۷۲۷
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۸۴۴
شماره کتابشناسی ملو	: ۴۹۷۵۶۰۱

مکتب اعتدال در اندیشه و بیانات دکتر حسن روحانی ۱۳۹۲-۱۳۹۶

با مقدمه: دکتر سید حسین موسویان
به اهتمام: مصطفی عباسی وادقانی

ناشر: شهاب علم، میراث اهل قلم

طرح جلد: گرافیک امروز

چاپ و صحافی: پارس

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

شابک: ۶-۶۰-۹۹۶۰-۶۰-۹۷۸

مرکز پخش: ۳۳۳۵۵۵۷۷-۳۱، پیامک: ۰۹۳۷۰۷۷۰۳۰۳

فهرست

۷	مقدمه
۱۱	پیشگفتار:
۱۳	فصل اول: اراده ملت
۱۴	گفتار اول: حماسه حضور
۲۴	گفتار دوم: اعتدال و پیروزی
۳۰	گفتار سوم: عقلانیت و اعتدال
۳۷	گفتار چهارم: پویایی سیاسی
۴۰	گفتار پنجم: پیام ملت
۴۲	گفتار ششم: دینی مردم
۴۶	گفتار هفتم: پیروی ملت
۴۸	گفتار هشتم: نهان رفیقت
۵۱	گفتار نهم: گفتن ما سلام
۵۸	گفتار دهم: بینش اعتدال
۶۵	گفتار یازدهم: زن، اعتدال و توسعه
۶۹	گفتار دوازدهم: مسئولیت دانشمندان و دانشگاهیان
۷۲	گفتار سیزدهم: مدیریت جهادی و انقلابی
۷۸	گفتار چهاردهم: دستاوردهای انقلاب اسلامی
۸۵	گفتار پانزدهم: دستاوردهای دولت عقلانیت و اعتدال
۹۱	فصل دوم: جهان اسلام
۹۲	گفتار اول: بحران جهان اسلام
۹۶	گفتار دوم: منازعات جهان اسلام
۱۰۲	گفتار سوم: آفت تروریسم
۱۱۰	گفتار چهارم: بانگ وحدت
۱۱۶	گفتار پنجم: رسالت امت اسلامی
۱۲۳	گفتار ششم: رویکرد جمهوری اسلامی
۱۲۹	فصل سوم: فرهنگ دینی اعتدال
۱۳۰	گفتار اول: کلام الهی
۱۳۵	گفتار دوم: هدایت قرآنی

- گفتار سوم: شریعت اسلامی..... ۱۳۸
- گفتار چهارم: پیام بعثت..... ۱۴۲
- گفتار پنجم: سیره پیامبر..... ۱۴۵
- گفتار ششم: تمدن اسلامی..... ۱۵۲
- گفتار هفتم: وحدت اسلامی..... ۱۵۵
- گفتار هشتم: مرز اسلام..... ۱۶۱
- گفتار نهم: اسلام دین اعتدال..... ۱۶۸
- گفتار دهم: مشترکات اسلامی..... ۱۷۰
- فصل چهارم: ندای جهانی اعتدال**
- گفتار اول: چالش‌های جهانی..... ۱۷۴
- گفتار دوم: چالش‌های قرن بیست و یکم..... ۱۷۷
- گفتار سوم: چشم‌انداز جهانی..... ۱۸۰
- گفتار چهارم: بی‌شدن تروریسم..... ۱۸۶
- گفتار پنجم: فروسهمه افراطی‌گری..... ۱۹۳
- گفتار ششم: انزلاف برای هیچ پایدار..... ۱۹۸
- گفتار هفتم: جبهه متحد مبارزین..... ۲۰۶
- گفتار هشتم: آرمان جهانی امن آرام..... ۲۱۳
- گفتار نهم: ندای جهانی اعتدال..... ۲۱۷
- گفتار دهم: فرهنگ جهانی اعتدال..... ۲۲۵
- گفتار یازدهم: سیاست خارجی اعتدال‌نرا..... ۲۲۹
- گفتار پانزدهم: رویکرد جمهوری اسلامی ایران..... ۲۴۰

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ

بهترین امتی که برای مردم به ظهور رسیده است شما هستید. (آل عمران، آیه ۱۱۰)

اعتدال مصدر باب افعال از ریشه «عدل» بوده که در لغت به معنا و مفهوم حدّ متوسط و میانگین دو حالت و ایجاد وضعیت تناسب و مساوات میان آن دو چیز می‌باشد.

«اعتدال» در قرآن کریم با الفاظ چون «قوام» (فرقان/۲۵، ۶۷)، «وسط» (بقره/۱۴۳، ۲)، «قصد» (لقمان/۳۱، ۱۹)، «سوا» (احصا/۲۸، ۲۲) و «حنیف» (آل عمران/۳، ۶۷) بیان شده است که تمامی این لغات به میانه‌روی و «اعتدال» اشاره دارد.

وضعیت مقابل اعتدال، افراط و تفریط می‌باشد که معنا و مفهوم هر دو، خروج از دایره اعتدال و مبتلا شدن به یکی از حالات مذموم افراط‌گرایی و یا تفریط است.

خداوند منان اسلام را آیینی معتدل و میانه‌رو در توجّه به مادیات و معنویات دانسته و در معرفی امت اسلامی به صراحت می‌فرماید: و بدین گونه شما را امتی معتدل قرار دادیم تا بر مردم گواه باشید و این رسول [نیز] بر شما گواه باشد و ما قبله‌ای را که بر آن بودی قرار ندادیم مگر برای اینکه کسی را که از این رسول

پیروی می‌کند از کسی که عقب‌گرد می‌کند مشخص سازیم و البته این تغییر قبله جز بر کسانی که خدا هدایتشان کرده است سخت دشوار بود و خدا ایمان شما را ضایع نمی‌کند بی‌گمان خدا به مردم مهربان و رحیم است. (سوره مبارکه بقره، آیه ۱۸۳)^۱

احکام الهی در شریعت اسلام، احکامی انعطاف‌پذیر و به دور از افراط و تفریط است و در صورت مواجه شدن مکلف با عسر و حرج، جای خود را به حکمی دیگر (احکام ثانوی) - که مایه عسر و حرج نباشد - می‌دهد.^۲

پروگرام در تشریح اعتدال‌گرایی و میانه‌روی در احکام الهی می‌فرماید: «... مَا جَعَلَ عَاثِمٌ فِي الدِّينِ مِنْ حَرْجٍ مِثْلَهُ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ...»، «... مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرْجٍ...». یکی از اصول اسلامی تساهل و دوری از سخت‌گیری و مشقت در آیین دینی باشد؛ «... يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ...» و «... يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يَنْقِضَ عَنْكُمُ...». جایگزینی تیمم در وضو و غسل به هنگام بیماری، سختی و بی‌آبی و قراردادن کفارات و اعمال جایگزین عبادی و مالی به‌منظور اجتناب از عسر و حرج مسلمان سادیقی از اعتدال‌گرایی و میانه‌روی در دین اسلام است.

جامعه اسلامی امتی میانه و معتدل است این اعتدال و میانه‌روی را می‌توان در بینش، نگرش و گرایش امت دید. قوانین آبرپا، اعتدال است و اخلاق و احکام و آداب و دیگر امور زندگی بر اعتدال بنیاد نهاده شده است.

اسلام، دین جهانی است^۳ که اعتدال و میانه‌روی به‌عنوان اساس دینی در همه‌چیز و همه کار استوار بوده از این‌رو امت شاهد و نمونه و سرمشق می‌باشند. (آل عمران آیه ۱۱۰) با توجه به گزارش‌های قرآن و آموزه‌های دستوری قرآن

^۱ تفسیر راهنما، آیت‌الله هاشمی رفسنجانی

^۲ تفسیر راهنما، آیت‌الله هاشمی رفسنجانی

^۳ سوره مبارکه حج؛ آیه ۷۸

^۴ سوره مبارکه مائده، آیه ۶

^۵ سوره مبارکه بقره، آیه ۱۸۵

^۶ سوره مبارکه نساء، آیه ۲۸

^۷ تفسیر راهنما، آیت‌الله هاشمی رفسنجانی

می‌توان دریافت که امت اسلام به معنای امت قرآنی و جامعه برتر در حوزه عقیده و رفتار امتی معتدل و میانه‌ای هستند. از این رو، نه اهل تنزیه محض هستند و نه تشبیه محض. نه اهل زیاده‌روی در امور اقتصادی و سیاسی هستند و نه اهل کوتاهی کردن در این مسائل. در رفتار و گفتار و اقتصاد و خوراک خود اعتدال و میانه‌روی را مراعات می‌کنند و در اعمال عبادی نیز راه افراط و تفریط را نمی‌پیمایند.

به‌رحال در آموزه‌های قرآن اعتدال و میانه‌روی یک اصل اساسی و ارزشی است. هرگونه افراط و تفریطی در هر کاری نکوهیده و ناپسند است. این مطلب را در آیه امر که به معنا و مفهوم هر کاری است می‌توان از آیه ۱۴۷ سوره آل عمران به دست آورد.

اعتدال در میزان روم امت زمانی تحقق می‌یابد که همه شاخص‌ها و مؤلفه‌های آن مراعات شود. برای فهم و درک صحیح اعتدال به‌عنوان آموزه‌ای اسلامی و همچنین کاربرد آن در زندگی و زمره امروزی باید به کنکاش و پژوهش در مصادیق و کارکردهای آن در قرآن کریم و احادیث پیامبر عظیم‌الشان اسلام (ص) و اهل بیت مکرم (ع) رجوع کرده که در ادامه مباحث متعدد و مبسوطی در این حوزه ارائه می‌گردد.

از آموزه‌های قرآنی به دست می‌آید که در حقایق اسلامی همواره در هر حوزه و در موضوع و مسئله‌ای، به تبیین اعتدال اشاره شده است تا از دوسویه افراط و تفریط بر حذر باشیم.

اصل اعتدال در جامعه نه تنها فرصت‌های برابر را به وجود می‌آورد بلکه هر نوع تبعیض و اندیشه طبقاتی را از بین می‌برد. وقتی ایمان، تقوی، علم و مجاهدت در راه خدا معیار و ملاک ارزش و فضیلت باشد هر فردی برای کسب این فضایل تلاش می‌کند و جامعه‌ای مؤمن و متقی و آگاه و کوشا به وجودی می‌آید.

در تاریخ سیاسی جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه مقطع سرنوشت‌ساز انتخابات ۱۳۹۲ فرهنگ قرآنی «اعتدال» بسیار مورد توجه و مطالبه جامعه ایرانی واقع گردید.

زویای گوناگون و متعدد «مکتب اعتدال» به‌عنوان آموزه‌ای اسلامی و مطلوب آحاد ملت را می‌توان در «بیانات و گفتارهای رئیس‌جمهور گرامی جناب آقای دکتر روحانی» کنکاش و بدان دست یافت که در این مسیر، برادر ارجمند جناب آقای مصطفی عباسی توفیق یافته این گفتمان ملی را با مطالعه و مذاقه فراوان و طبقه‌بندی موضوعی، در مجموعه پیش رو به ارمغان آورد.

ایده است دستاوردهای چهارساله این پژوهش، سرآغاز مطالعه در حوزه «عقلانیت و اعتدال» به‌عنوان فرهنگ قرآنی و ضرورت عقلی در سیاست داخلی و خارجی واقع گردید.

سید حسین موسویان

شهریور ۱۳۹۶